

Battal Niyazi Şahin

**CUMHURİYET ANAYASACILIĞININ DOĞUŞU
(1921 VE 1924 ANAYASALARI AÇISINDAN
KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME)**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR.....	XV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM CUMHURİYET ÖNCESİ ANAYASAL GELİŞMELERİ: KANUN-İ ESASİ

1. OSMANLI'DA KAMUOYUNUN OLUŞUMU.....	14
1.1.Yeni Osmanlıların Kuruluşu ve Yapısı.....	24
1.2.Yeni Osmanlı Düşüncesi	27
1.2.1. Temel Bileşen: İktidarı Sınırlama	27
1.2.2. Yeni Osmanlıların Meşrutiyete İlişkin Görüşleri	29
1.2.3. Yeni Osmanlıların Anayasal Gelişme Tezleri	33
1.2.4. Yeni Osmanlıların Cumhuriyete Yaklaşımı	36
2. KANUN-İ ESASİ: HAZIRLANIŞI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	46
2.1.Anayasaya Giden Süreç.....	46
2.2.Kanun-i Esasi'nin Dinamiği Üzerine Literatürdeki Tartışmalar	51
2.3.Kanun-i Esasi'nin Hukuki Niteliği	55
2.4.Meşrutiyet'in Meclis Deneyiminin Bıraktığı İzler.....	60
3. 1908 DEVRİMİ VE KANUN-İ ESASİ'DE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER.....	66
3.1.1908 Devrimine Giden Süreç.....	67
3.2.Jön Türklerin Anayasal Gelişme Tezleri	74
3.3.23 Temmuz 1908 Devrimi	84
3.4.Anayasa'da Yapılan Değişiklikler	87

3.5.1908 Sonrası Deneyimin Değerlendirilmesi	91
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET ANAYASACILIĞININ DOĞUŞU: 1921 ANAYASASI

1. I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONU VE MUTLAKİYETE DÖNÜŞ.....	95
2. KONGRE İKTİDARLARI VE İKTİDARIN BÖLÜNMESİ	97
2.1.Kongrelerin Sınıfsal Yapısı.....	99
2.2.Kongrelerin Merkezileşmesi ve Liderliğin Öne Çıkışı	105
3. İKTİDARIN PARÇALANMASINDAN İKİLİ İKTİDARA: TBMM'NİN KURULUŞU	109
3.1.TBMM'nin Üye Yapısının Analizi	111
3.2.TBMM'nin İdeolojik Yapısı	114
3.2.1. Sosyalist-Halkçı Düşünceler.....	116
3.2.2. Muhafazakâr Düşünceler	126
3.2.3. Ulusal Bağımsızlıkçı Düşünceler	129
3.2.4. Meclis'in Düşünce Dünyasının Yorumlanması	135
4. 1921 ANAYASASI'NA KADAR ANA KURULUŞ AÇISINDAN YAŞANAN GELİŞMELER.....	139
5. 1921 ANAYASASI'NIN MÜTEMMİM CÜZÜ: MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN HALKÇILIK PROGRAMI.....	143
6. TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU LAYİHASI VE MECLİS'TEKİ TARTIŞMALAR	151
6.1.TBMM Rejiminin Niteliğine İlişkin Tartışmalar.....	153
6.2.Mesleki Temsil Sistemine İlişkin Tartışmalar	158
6.3.Halk Girişimi ve Halk Oylaması Açısından Yaşanan Tartışmalar	166
6.4.Yerinden Yönetim İlkesi Açısından Yaşanan Tartışmalar	168
6.5.Kapitalizm-Emperyalizm ve Özel Mülkiyet Tartışmaları	171
7. 1921 ANAYASASI'NIN NİTELİĞİ.....	175
7.1.Egemenlik Anlayışındaki Kırılma	175

7.2. Kuvvetler Birliği ve Meclis Hükümeti.....	177
7.3. Yerel Yönetimler	183
7.3.1. Anayasa'nın Öngördüğü Yerel Yönetim Anlayışı.....	183
7.3.2. Yerelleşmenin Sebepleri	186
7.3.2.1. Halkçılık	186
7.3.2.2. Kongre İktidarlarının Etkisi.....	188
7.3.2.3. Sovyet Etkisi	188
7.3.2.4. Kürt Sorununun Etkisi	189
7.3.2.5. Prens Sabahattin'in Âdem-i Merkeziyetçi Fikirlerinin Etkisi	198
7.3.2.6. Yerelleşmenin Sınıfsal Dayanağı: Yerel Eşraf.....	200
7.4. İki Anayasalı Dönem	202

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYET ANAYASACILIĞININ DOĞUŞU: 1924 ANAYASASI

1. 1921 VE 1924 ARASINDA YAŞANAN GELİŞMELER	205
1.1. Meclis'te Sadeleşme: Birinci ve İkinci Grupların Kuruluşu	205
1.2. Saltanatın Kaldırılması	208
1.3. Seçimler ve II. Meclis	210
1.4. Bir Ara Durak: 1923 Anayasa Tasarısı	213
1.5. Cumhuriyetin İlanı ve Türkiye'ye Özgü Cumhuriyetçilik.....	216
1.6. Halifeliğin Kaldırılması ve Laiklik Anlayışı	222
2. 1924 ANAYASASI'NIN HAZIRLANIŞI.....	229
3. 1924 ANAYASASI'NIN YAPIMI SIRASINDAKİ TARTIŞMALAR	233
3.1. Kuvvetler Ayrılığı ve Cumhurbaşkanına Tanınan Yetkiler Açısından Yaşanan Tartışmalar.....	233
3.2. Vatandaşlık Tanımı Açısından Yaşanan Tartışmalar.....	236
3.3. Yerel Yönetimlere İlişkin Yaşanan Tartışmalar	238

3.4.Halkçılık Açısından Yaşanan Tartışmalar	240
3.5.Kadınların Oy Hakkı Açısından Yaşanan Tartışmalar	243
4. 1924 ANAYASASI'NIN ÖZELLİKLERİ.....	248
4.1.Genel Esaslar	248
4.2.Yasama ve Yürütme Erkleri.....	250
4.3.Yargı Erki.....	253
4.4.Temel Hak ve Özgürlükler	256
5. 1921 VE 1924 ANAYASALARININ KARŞILAŞTIRMASI.....	258
5.1.Erteleyici Uzlaşma Kavramı Açısından 1921 ve 1924 Anayasaları ve Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmelerindeki Yeri	258
5.2.Süreklilik ve Kopuş Açısından 1921 ve 1924 Anayasaları Arasındaki İlişki	278
5.2.1. Halk Egemenliği – Ulus Egemenliği Açısından.....	278
5.2.2. Yerel Yönetimler Açısından	292
5.2.2.1. 1919-1924 Aralığında Yaşanan Merkezileşme- Yerelleşme Tartışmaları	292
5.2.2.2. Merkezileşmeye Geçişin Sebepleri	307
5.2.3. Çoğunluk-Çoğulculuk Açısından.....	312
5.3.Hukuk Açısından 1921 ve 1924 Anayasaları	317
SONUÇ	319
KAYNAKLAR	333